

Valgenes tilfældige Udfald\*). Men hvad den enevældige Konge kunde gøre 1848, det kan „de enevældige Mænd“ netop ikke gøre 1912; thi nu har Danmark en Grundlov, og nu har baade Kongen og hvert enkelt af Regeringens og Rigsdagens Medlemmer aflagt Ed paa at overholde den. Dette hindrer selvfølgelig ikke, at de i Fællesskab kan raadslaa om og vedtage Ændringer i Grundloven paa den i Grundloven fastsatte Maade; men det vil hindre enhver alvorlig Mand i at skyde sit Ansvar for Grundlovens Overholdelse fra sig og at give Grundloven som Helhed til Pris for en ny Forsamling, om hvis Sammensætning man ikke paa Forhaand kan gøre sig nogen Forestilling. Hvad er nemlig „almindelig“ Valgret? Er det med 30 Aars Alder (den nuværende Ordning), eller 25 Aars Alder (den foreslaaede Ordning), eller 21 Aars Alder, som Socialdemokraterne ønsker? Og hvad er den „frie“ Valgret\*\*) En sindrig udtænk, men, saavidt jeg kan skønne, saare kunstlet Valgordning, der kan se meget godt ud paa Papiret, men som ingensinde og ingensteds er bleven prøvet, og hvis Virkninger derfor intet Menneske forud kan beregne. Nej, saa letsindig, for ikke at sige letfærdig, omgaas alvorlige og fornuftige Folk ikke med en Grundlov, under hvis Herredømme Folkets Udvikling i to Menneskealdrer er gaaet stærkt, men rolig fremad. Og hvorfor

skulde de gøre det? For at hylde en Doktr'n, hvorefter ingen Forfatning maa regnes for fuldgyltig, naar den ikke er bleven billigt af *hele Folket*, en Doktrin, for hvilken vel ingen Forfatning i hele Verden kan staa Maal. Da Grundloven jo særlig binder Fremtiden, fristes man til at spørge, om ogsaa Ungdommen, Fremtidens Folk, forud skal give sit Samtykke. Sagen er, at *Erk. A. H.* og *H. P.s* Tankegang hviler paa et Fejlsyn, idet de opfatter en Grundlov ikke som en historisk Kendsgerning, men som et Udslag af Doktrin.

Endnu har jeg et Par Ord til *Fru Gyrithe Lemche*, som ellers (se Nr. 1 af Aarg. 1913, S. 11—12) synes at være enig med mig i ovenstaaende Opfattelse. Men forinden vil jeg gerne have Lov til at ramme en Pæl igennem det urimelige Paafund, at der skulde være gjort Kvinderne Uret 1848—49 og 1865—66, fordi de ikke kaldtes til Medvirkning ved Grundlovens Fastsættelse. Paa de nævnte Tidspunkter var der sikkert ikke ét Menneske her i Landet, være sig Mand eller Kvinde, som tænkte sig Muligheden af at give Kvinder Valgret, og man kan virkelig ikke ud fra vor Tids Tankegang drage nogen Slutning eller fælde nogen Dom over, hvad Folk — efter en helt anden Tankegang — har gjort eller burde have gjort for 50—60 Aar siden. Gennemgaar man de første Kvindesagsskrifter fra den Tid, vil man finde hverken hos *Mathilde Fibiger* i „*Clara Raphael*“ (1851) eller hos *Pouline Worm* i „*De Fornuftige*“ (1857) mindste Antydning af, at de tænkte paa Valgret for Kvinder. *Mathilde Fibiger* har i sit andet, men mindre kendte Skrift (1851): „Hvad er Emancipation“ ligeledes udtalt, at det for hende slet ikke gjaldt om at vinde „Vej til Embeder og andre Erhvervskilder“ eller „stride med Manden om noget jordisk Herredømme“, men kun om Kvindens egen aandelige Frigørelse, d. v. s. fra Fordomme, Sædvaner og blind Autoritetsfry. Derom er det jo ogsaa, at Striden i „*De Fornuftige*“ drejer sig. *Henriette Nielsen* gaar visselig et godt Stykke videre, idet hun (1861) i „*Esberns Skolehistorier*“ (S. 532) antyder „Kvindens Optreden paa Tinge“ (ligesom *Gambaruks* i fordums Dage), men kun som en Mulighed i en uvis

„Fremtid, der skal forberedes ved Kvindernes Frigørelse og Udvikling til Embeder og lignende Bestillinger“. Men naar disse tre Forfatterinder, som dengang var de yderligste Talsmænd for Kvindernes Krav, ikke gik videre, kan man trostigt paastaa, at der ikke gjordes Kvinderne Uret ved at udelukke dem fra en Ret, de selv slet ikke tænkte paa.

Og man har endda ikke hødig at gaa saa langt tilbage i Tiden. Endnu for 15—20 Aar siden var det kun en forsvindende Brøk af Kvinderne, som turde ønske, end-sige stille Krav paa Valgret; man huske kun, at Dansk Kvindesamfund endnu 1887 ikke turde vedgaa offentlig, at det nærede Ønske derom. Og mon i det hele taget nogen Kvinde 1903 turde haabe, hvad der dog 1913 er Udsigt til at opnaa. Ja, vil man være ærlig, hvorledes er det virkelige Forhold nu? En ikke ringe Del af Kvinderne herhjemme (ligesom i England og Nordamerika) vil slet ikke have den politiske Valgret. En anden stor Del er aldeles ligegyldig derfor, idet deres Sind er optaget af Husvæsen, af kirkelige Spørgsmaal eller Velgørenhed, af Forsvarssag eller af Literatur, og Kunst, for ikke at tale om den Flok af „Døgnets Flaner“, hvis Hu kun staar til Pynt og Fjas og Forlystelser. Hvor stor den Brøk er, som for Alvor nærer Sans for det offentlige Liv og virkelig sætter Pris paa at faa Valgret og dermed Del i dette, er selvfølgelig umuligt at udregne. Det eneste Fingerpeg, man har i den Retning, er jo, at ved Kommunalvalgene i 1909 stemte omtrent Halvdelen af de valgberettigede Kvinder. Dette Tal er nu i og for sig meget agtværdigt af en første Afstemning at være, især naar man husker, at af Mændene stemte 1866, efter 18 Aars Valgret, kun to Femtedele, og dengang gjaldt det dog selve Grundloven. (Man bør derfor ogsaa være mindre højroestet, naar man taler om den Uret, der da øvedes mod det danske Folk: Flertallet af Vælgerfolket var i det mindste aldeles ligegyldigt herfor). Men af den ovennævnte ene Kendsgerning kan man dog ikke drage nogen Slutning om Kvindernes store Iver for at faa og øve Valgretten. Derfor hører man ogsaa nu Tale om at indføre Stemme-

\*) Danmark fulgte paa det nærmeste samme Fremgangsmaade, som man 1848 slog ind paa baade i Preussen og Østrig, medens Kongen af Sardinien gik den Vej efter nogle erfarne Mænds Raad selvstændig at kundgøre den ny Grundlov, som mærkeligt nok har holdt sig uforandret i mere end 60 Aar, skønt den i Mellemtiden er bleven udstrakt efterhaanden til hele det øvrige Italien; ikkun Valgretten er to Gange bleven udvidet, nemlig 1882 og 1912.

\*\*) Det var ved en Fejltagelse, at vi i sidste Nr. afsluttede Diskussionen om fri Valgret og Samstyre, idet dette Indlæg allerede den Gang var i vor Besiddelse. Først hermed er Ordskiftet om disse Spørgsmaal endt her i Bladet.